

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

ПОГОДЖЕНО

Директор Державної установи
«Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів
МОЗ України»

Т.І. Чернишенко

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник Директора Департаменту
кадрової політики, освіти, науки
та запобігання корупції МОЗ
України

О.П. Волосовець

ОСНОВИ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ З МЕДИЧНОЮ ТЕРМІНОЛОГІЄЮ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів
I—III рівнів акредитації за спеціальністю
5.12010101 «Лікувальна справа»

Київ
2011

ОСНОВИ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ З МЕДИЧНОЮ ТЕРМІНОЛОГІЄЮ

Укладачі:

М.С. Немировська — викладач-методист, викладач вищої категорії Вінницького медичного коледжу ім. Д.К. Заболотного;

О.Я. Бронюк — викладач вищої категорії Вінницького медичного коледжу ім. Д.К. Заболотного.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії природничо-наукових дисциплін Вінницького медичного коледжу ім. акад. Д.К. Заболотного 20 квітня 2011 р., протокол № 8.

Програму розглянуто і схвалено опорною цикловою комісією з дисциплін природничо-наукової підготовки Одеського обласного базового медичного училища 22 жовтня 2011 р., протокол № 3.

Рецензенти:

С.І. Тихолаз — завідувач курсу латинської мови та основ медичної термінології Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова;

І.В. Коброслі — викладач основ латинської мови з медичною термінологією першої категорії Одеського обласного базового медичного училища;

В.К. Жижакін — викладач вищої категорії Погребищенського медичного коледжу.

© МОЗ України, 2011

© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальну програму з дисципліни “Основи латинської мови з медичною термінологією” складено для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації за спеціальністю 5.12010101 “Лікувальна справа” відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ і ОПП, затверджених МОН України і МОЗ України в 2011 р., та навчальних планів 2011 р.

Оволодіння професією відбувається в процесі послідовного засвоєння професійної мови та системи спеціальних понять і термінів. У медичних навчальних закладах у вирішенні цієї проблеми велика роль відводиться вивченню латинської мови, яка допомагає студентам засвоювати і свідомо розуміти латинські, а також українські медичні терміни латино-грецького походження. Викладання латинської мови повинно носити прикладний характер і бути тісно пов’язане з медичними дисциплінами анатомією, фармакологією, терапією тощо.

Сучасна медична наука і практика висуває вимоги до навчання, суть яких полягає в тому, щоб надати процесу вивчення латинської мови термінологічної спрямованості. Тому велику увагу треба приділяти термінотворенню, афіксації, структурі складного анатомічного, фармацевтичного, клінічного терміну, а також грецизмам і греко-латинським дублетним позначенням.

Під кінець навчання лексичний мінімум студента повинен становити близько 600 одиниць (слів і термінів). Засвоюючи лексику, студент повинен запам’ятовувати окремі слова не просто як ілюстрацію певного розділу або правила граматики, а як терміни, які мають структуру і спеціальний зміст.

Оскільки серед медичних термінів багато слів грецького походження, то подаючи алфавіт, необхідно особливу увагу приділити букві “у” і зафіксувати увагу студентів на написанні та значенні часто вживаних грецьких терміноелементів *hyper-*, *hypo-*, *dys-*, *syn-*, *-hydr-*, *-myo-*, *-mys-*, *-pur-*. Знання латинського алфавіту та порядку букв у ньому є обов’язковим: воно сприяє умінню орієнтуватися в словниках, довідниках, що є дуже важливим, особливо зараз, коли потік інформації з кожним днем зростає.

Під час вивчення фонетики необхідно звернути увагу студентів, що буква і звук не одне й те саме, що один і той самий звук (і), (э), (к) графічно позначається по-різному.

У зв’язку з тим, що вивчення анатомії та фармакології значною мірою випереджає вивчення латинської мови, слід після фонетики розпочати огляд морфології іменників і прикметників усіх відмін у двох найбільш уживаних відмінках — називному та родовому. Саме цим відмінкам належить основна роль в утворенні слів-термінів і словосполучень. І саме тут слід розібрати визначення терміну і його структуру.

Дієслово значно менше використовується в термінології, тому серед усіх часів латинського дієслова потрібно знати тільки утворення наказового способу, який використовують у стандартних рецептурних штампах. Для розуміння латинських афоризмів, прислів’їв, нескладних текстів медичного характеру доцільно дати закінчення 3-ї особи однини і множини активного і пасивного стану в теперішньому часі дійсного способу та форми дієслова *esse* в 3-й особі однини та множини.

Серед граматичних тем основну увагу потрібно приділяти іменнику і прикметнику. З п’яти відмінків слід систематично домагатися твердого знання називного та родового як найбільш уживаних у термінології. Щодо інших відмінків, то тільки два, знахідний та орудний, мають обмежене застосування. Тому старанному осмисленню підлягають словосполучення іменників з прикметниками, які управляють цими відмінками.

При вивченні першої відміни слід ознайомити студентів з неузгодженим означенням, яке широко використовується в латинській мові. Вивчення першої, другої, четвертої та п’ятої відмін особливих ускладнень для студентів не має.

Тема “Третя відміна іменників...” — найскладніша у вивченні латинської мови. Основними труднощами є велика кількість варіантів закінчень у називному відмінку для кожного роду, винятки з правил про рід, зміна основи в непрямих відмінках порівняно з основою називного відмінка у нерівноскладових іменників, особливості відмінювання деяких груп.

Третю відміну доцільно вчити за родами. Тут слід звернути увагу на хімічну номенклатуру назв солей.

Особливу увагу треба приділяти узгодженню прикметників з іменниками. Часто відміна іменників не збігається з відміною прикметників, тому слід фіксувати увагу студентів на тому, що узгодження повинно починатися з узгодженням у роді, а потім у числі та відмінку.

Необхідно приділяти увагу утворенню ступенів порівняння прикметників, оскільки без них неможливе засвоєння багатьох анатомічних і фармацевтичних термінів.

Тема “Рецепт та його складові частини...” — найважливіша, тому переходити до вивчення рецептури можна вже після вивчення дієслова, першої—другої відмін іменників, а назви лікарських форм, рослин, лікарських препаратів тощо потрібно засвоювати вже з перших занять під час вивчення алфавіту та правил читання. Слід зупинитися на грамотному виписуванні рецепта як документа. На зразках рецептів пояснити латинську частину рецептурного рядка, написання з великої літери назв лікарських рослин і речовин, вживання не лише форми родового відмінка, а й знахідного — в разі виписування готових форм (таблеток і свічок), а також орудного — в прийменникових сполученнях (Da in tabulettis, cum Ichthyolo).

У процесі вивчення граматичного матеріалу на кожному занятті необхідно розбирати та перекладати рецепти з латинської мови на українську та з української на латинську з наростанням складності мовного матеріалу.

Щодо займенників, прислівників, прийменників, то їх не потрібно вивчати як граматичні теми, а лише запам'ятати медичні вирази, в яких вони трапляються.

Велику увагу слід приділяти самостійній роботі студентів. Найкраще цьому сприяють вправи на утворення термінів, фраз анатомічного, клінічного та фармацевтичного змісту, аналіз назв лікарських засобів за словотворчими елементами, аналіз назв фізіологічних процесів, хвороб, патологічних станів. Велике значення під час вивчення латинської мови мають письмові роботи, у процесі яких виробляються навички правильного письма.

Для перевірки лексики і грамотного письма рекомендується писати диктанти. У процесі вивчення латинської мови слід широко використовувати наочні посібники (граматичні таблиці, таблиці словотворчих терміноелементів, різні лікарські форми у відповідних упаковках, гербарії лікарських рослин, етикетки препаратів, зразки рецептів), технічні засоби навчання.

Необхідно звертати увагу студентів не лише на професійне значення латинської мови, а й на її гуманітарну загальнокультурну роль, ознайомлювати з грецькою міфологією. З глибокої давнини ми успадкували велику кількість мудрих латинських прислів'їв, приказок і блискучих афоризмів латинських авторів. Вивчення їх у латинській мові підвищить загальнокультурний рівень майбутніх медиків.

Після вивчення дисципліни **студенти повинні знати:**

- латинський алфавіт;
- правила читання букв і буквосполучень;
- частини мови: граматичні категорії, склад словникової форми;
- загальні поняття словотворення;
- мінімум дублетних і окремих терміноелементів;
- найуживаніші фармацевтичні терміни;
- основні правила виписування рецепта;
- близько 600 лексичних одиниць (слів і терміноелементів).

Студенти повинні вміти:

- читати та писати латинські і латинізовані грецькі медичні терміни;
- аналізувати формальну і семантичну сторони складних слів;
- орієнтуватися в структурі термінів і визначати граматичні форми слів, які їх утворюють;
- аналізувати і утворювати із заданим значенням різні словотворчі структури;
- оформлювати латинську частину рецепта повністю, застосовуючи скорочення;
- перекладати з української мови на латинську і навпаки медичні терміни (анатомічні, клінічні, фармацевтичні);
- свідомо користуватися науковою латинсько-грецькою термінологією.

Студенти мають бути поінформовані про:

- лексичне і словотворче багатство давньогрецької і латинської мов, яке і в наш час є будівельним матеріалом для утворення тисяч термінів у багатьох галузях науки, техніки, медицини тощо;
- латинська мова — це мова історичних джерел, літературних пам'яток, філософських трактатів, політичних документів, медичних і біологічних термінів;
- латинські афоризми, вирази, якими рясніє наша мова, в лаконічній формі виражають узагальнену і закінчену думку, а деякі з них є просто медичними деонтологічними заповідями.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин		
		Загальний обсяг	Практичні заняття	Самостійна робота
1	Вступ. Латинська азбука. Правила читання приголосних та голосних. Особливості вимови приголосних та буквосполучень. Дифтонги	5	3	2
2	Правила читання диграфів та буквосполучень. Наголос. Довгота і короткість складу	4	3	1
3	Тест із фонетики. Дієслово. Граматичні категорії дієслова. Наказовий спосіб. Умовний спосіб. Дієслово <i>esse</i> — бути	3	2	1
4	Дієслово. Теперішній час дійсного способу активного і пасивного станів	3	2	1
5	Іменник. Граматичні категорії іменника. Перша відміна іменників. Дублети іменників. Прийменники	3	2	1
6	Неузгоджене означення. Кінцеві терміоеlementи іменників першої відміни	3	2	1
7	Рецепт та його складові частини. Основні фармацевтичні терміоеlementи та скорочення	3	2	1
8	Склад слова. Основні способи словотворення. Словотворчі елементи. Грецькі префікси і суфікси	6	4	2
9	Друга відміна іменників. Іменники чоловічого роду другої відміни. Дублети іменників чоловічого роду	3	2	1
10	Іменники середнього роду другої відміни. Дублети іменників середнього роду. Назви лікарських речовин та препаратів	3	2	1
11	Прикметник. Граматичні категорії прикметника. Прикметники першої групи. Узгодження прикметників з іменниками	6	4	2
12	Латинська хімічна номенклатура	3	2	1
13	Третя відміна іменників. Приголосний тип. Чоловічий рід. Дублети	6	4	2
14	Третя відміна іменників. Приголосний тип. Жіночий рід. Дублети	3	2	1
15	Третя відміна іменників. Середній рід. Голосний та змішаний тип. Дублети	3	2	1
16	Друга група прикметників. Узгодження прикметників другої групи з іменниками першої—третьої відмін	6	4	2
17	Ступені порівняння прикметників першої та другої груп	4	2	2
18	Четверта відміна іменників. Дублети. П'ята відміна іменників. Дублети. Різновиди зборів лікарських трав	6	4	2
19	Кількісні та порядкові числівники. Прислівники. Ступені порівняння прислівників. Займенники. Вживання займенників у рецептах	8	4	4
	Усього	81	52	29

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами циклові (предметні) методичні комісії навчальних закладів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Захоплююче життя слова: слова латинського походження в українській мові (школа, студент, таблиця, директор, лекція, аудиторія).
2. За допомогою словників установити, що таке міф — дійсне, історичне, вигадане? Різновиди міфів.
3. За допомогою довідкової літератури встановити етимологію слів *м'ята*, *алтея*, *конвалія*, *зубрівка*, *валеріана*, *беладона* тощо.
4. Опрацювати додатково теоретичний матеріал про порядок слів та правило перекладу простого латинського речення.
5. Вивчити додатково матеріали про залежність відмінкових закінчень іменників у Acc. та Abl. від вживання перед ними прийменників.
6. Терміни. Види термінів. Утворення клінічних термінів, які означають назви методів лікування, обстеження та дослідження за допомогою кінцевих терміноелементів: *-graphia*, *-metria*, *-gramma*, *-scopia*.
7. Лікарські форми. Лікарські форми, які вживають за кордоном.
8. Латинські префікси, які використовують для утворення клінічних термінів: *intra-*, *post-*, *sub-*, *super-*, *inter-*, *supra-*.
9. Етимологія назв дерев на *-us*.
10. Назви препаратів, які включають до свого складу позначення лікарської форми: *мазь новокаїнова*, *сироп алтейний*, *настоянка валеріанова*, *олія вазелінова*.
11. Прізвища в назвах лікарських препаратів.
12. Частотні відрізки в тривіальних назвах лікарських препаратів. Транслітерація тривіальних назв лікарських засобів.
13. Встановити етимологічні витoki запропонованих викладачем слів типу *калорія*, *гуманність*, *флора*, *легальний*, *гонорар*.
14. Утворення назв патологічних процесів і станів за допомогою кінцевих терміноелементів: *-necrosis*, *-ptosis*, *-sclerosis*, *-stenosis*, *-rrhexis*.
15. Іменники середнього роду грецького походження на *-ma*.
16. Опрацювати запропонований викладачем додатковий матеріал та простежити за використанням прикметників у різних ступенях порівняння в назвах лікарських рослин: *Cucurbita maxima*, *Plantago major*, *Polygonum minus*, *Vinca minor*, *Chelidonium majus*.
17. Ступені порівняння прикметників прийменникового походження.
18. Звороти зі словом *dies* у медичній термінології.
19. Грецькі числівники-префікси: *di-*, *tri-*, *tetra-*, *pent-*, *hex-*, *hept-*, *octo-* в назвах лікарських засобів та полівітамінних препаратів.

ЗМІСТ

Тема 1. Вступ. Латинська азбука. Правила читання приголосних та голосних. Особливості вимови приголосних та буквосполучень. Дифтонги

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Вступ. Відомості з історії латинської мови. Мотивація та наукове обґрунтування необхідності вивчення предмета. Латинська азбука. Класифікація звуків. Основні правила читання приголосних та голосних.

Словотвір та терміноелементи.

Грецькі префікси та корені: *dys-*, *hyper-*, *hypo-*, *syn-* (*sym-*); *oxy-*, *pyr-*, *cycl-*, *-mys-*, *glyc-*. Латинські прислів'я та афоризми. *Ubi concordia — ibi victoria. Qui scribit, bis legit. Aurora Musis amica.*

Практичні навички:

- читати і записувати слова латинською мовою;
- вживати префікси і корені грецького походження в медичній термінології.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Захоплююче життя слова: слова латинського походження в українській мові (школа, студент, таблиця, директор, лекція, аудиторія).

Тема 2. Правила читання диграфів та буквосполучень. Наголос. Довгота і короткість складу

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Правила читання диграфів. Правила читання буквосполучень *ngu*, *qu*, *ti*. Правила довготи і короткості другого складу від кінця слова.

Латинські прислів'я та афоризми. *Scientia potentia est. Non est medicina sine lingua Latina.*

Практичні навички:

- читати й записувати слова, в яких трапляються дифтонги, диграфи та буквосполучення *ngu*, *qu*, *ti*;
- правильно визначити довготу і короткість другого складу від кінця слова.

САМОСТІЙНА РОБОТА

За допомогою словників установити, що таке міф — дійсне, історичне, вигадане? Різновиди міфів.

Тема 3. Тест із фонетики. Дієслово. Граматичні категорії дієслова. Наказовий спосіб. Умовний спосіб. Дієслово *esse* — бути

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Тест із фонетики. Дієслово. Граматичні категорії дієслова. Дієвідміни. Наказовий спосіб дієслів. Умовний спосіб дієслів. Дієслово *esse* у Praesens indicativi activi. Вживання умовного способу у рецептурі. Заперечна форма.

Латинські прислів'я й афоризми. *Noli nocere! Commissa cela! Vivere est cogitare. Medica mente non medicamentis.*

Практичні навички:

- записувати дієслова чотирьох дієвідмін у наказовому способі;
- вживати дієслово *esse* в простому реченні.

САМОСТІЙНА РОБОТА

За допомогою довідкової літератури встановити етимологію слів *м'ята*, *алтея*, *конвалія*, *зубрівка*, *валеріана*, *беладона* тощо.

Тема 4. Дієслово. Теперішній час дійсного способу активного і пасивного станів

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Дієслово в активному та пасивному стані теперішнього часу. Латинсько-грецькі дублети дієслів та медичні терміни, в яких вони вживаються.

Латинські прислів'я й афоризми. *Amicus certus in re incerta cernitur. Cogito, ergo sum. Cum tacent, clamant. Bene dignoscitur, bene curatur.*

Практичні навички:

- розділяти закінчення 3-ої особи однини і множини в Praesens indicativi activi (-t, -nt) і в Praesens indicativi passivi (-tur, -ntur).

САМОСТІЙНА РОБОТА

Опрацювати додатково теоретичний матеріал про порядок слів та правило перекладу простого латинського речення.

Тема 5. Іменник. Граматичні категорії іменника. Перша відміна іменників. Дублети іменників. Прийменники

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Словникова форма іменників п'яти відмін. Граматичні категорії іменника. Іменники першої відміни. Греко-латинські дублети іменників першої відміни. Грецькі іменники на -e. Залежність відмінкових закінчень іменників у Acusativus та Ablativus від вживання перед ними прийменників.

Латинські прислів'я й афоризми. *Persona grata. Amat Victoria curam. Honoris causa. Errare humanum est. Praemia cum poscit medicus, satan est.*

Практичні навички:

- записувати іменники п'яти відмін у Nominativus і Genetivus singularis і pluralis;
- вживати греко-латинські дублети іменників першої відміни в медичній термінології.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Вивчити додатково матеріали про залежність відмінкових закінчень іменників у Acusativus та Ablativus від вживання перед ними прийменників.

Тема 6. Неузгоджене означення. Кінцеві терміноелементи іменників першої відміни

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Неузгоджене означення. Правила утворювання та відмінювання неузгодженого означення. Кінцеві терміноелементи іменників першої відміни. Виконання завдань із конструювання та декодування медичних термінів.

Практичні навички:

- знати правила визначення неузгодженого означення;
- вивчати кінцеві терміоеlementи іменників першої відміни типу *-algia, -logia, -pathia, -aemia, -therapia* тощо.
- перекладати та відмінювати неузгоджені означення типу *tinctura Valerianae, aqua Amygdalarum* тощо;
- розшифровувати значення медичних термінів типу *мієлопатія, гідротерапія, цистоскопія* тощо.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Терміни. Види термінів. Утворення клінічних термінів, які означають назви методів лікування, обстеження та дослідження за допомогою кінцевих терміоеlementів: *-graphia, -metria, -gramma, -scopia*.

Тема 7. Рецепт та його складові частини. Основні фармацевтичні терміоеlementи та скорочення

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Рецепт. Основні дані по структуру рецептів та їх форми. Граматичне виписування рецептів. Основні фармацевтичні терміоеlementи, скорочення та додаткові написи на рецептах.

Практичні навички:

- знати складові частини рецепта, основні скорочення в ньому;
- знати правила граматичного оформлення записів у рецептах;
- правильно оформлювати латинську частину рецепта в граматичному та орфографічному плані.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Лікарські форми. Лікарські форми, які вживаються за кордоном.

Тема 8. Склад слова. Основні способи словотворення. Словотворчі елементи. Грецькі префікси і суфікси

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Склад слова. Основні способи словотворення. Грецькі префікси: *anti-, epi-, peri-* та інші. Грецькі суфікси *-itis, -oma, -osis, -ismus* тощо.

Практичні навички:

- знати основні способи словотворення;
- розшифровувати значення медичних термінів, утворювати терміни шляхом словоскладання;
- утворювати нові терміни за допомогою грецьких префіксів та суфіксів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Латинські префікси, які використовують для утворення клінічних термінів: *intra-, post-, sub-, super-, inter-, supra-*.

Тема 9. Друга відміна іменників. Іменники чоловічого роду другої відміни. Дублети іменників чоловічого роду

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Друга відміна іменників. Словникова форма. Іменники другої відміни чоловічого роду. Відмінювання іменників другої відміни чоловічого роду. Греко-латинські дублети та кінцеві терміоеlementи іменників другої відміни чоловічого роду.

Латинські прислів'я та афоризми. *Ad exemplum. Exemplis discimus. In vivo. In vitro. Amicus optima vitae possessio. Medice, cura aegrotum, sed non morbum.*

Практичні навички:

- знати словникову форму іменників другої відміни;
- відмінювати іменники другої відміни чоловічого роду;
- знати винятки;
- записувати іменники другої відміни чоловічого роду в Genetivus singularis i pluralis;
- декодувати медичні терміни типу *неврологія, флеболітус, офтальмоскопія* тощо.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Етимологія назв дерев на *-us*.

Тема 10. Іменники середнього роду другої відміни. Дублети іменників середнього роду. Назви лікарських речовин та препаратів

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Іменники другої відміни середнього роду. Відмінювання іменників другої відміни середнього роду. Грецькі іменники на *-on*. Конструювання та розшифрування медичних термінів. Назви лікарських речовин та препаратів.

Латинські прислів'я та афоризми. *Per aspera ad astra. Ignorantia non est argumentum.*

Практичні навички:

- відмінювати іменники середнього роду другої відміни в однині та множині;
- декодувати медичні терміни типу *ентероколіт, проктоспазм*, написати латинською мовою лікарські препарати типу *біцилін, піранол, холагол* тощо.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Назви препаратів, які включають до свого складу позначення лікарської форми: *мазь новакоїнова, сироп алтейний, настоянка валеріанова, олія вазелінова*.

Тема 11. Прикметник. Граматичні категорії прикметника. Прикметники першої групи. Узгодження прикметників з іменниками

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Прикметники першої групи. Словникова форма прикметників першої групи. Узгодження прикметників з іменниками у роді, числі та відмінку. Відмінювання узгодженого означення. Греко-латинські дублети прикметників першої групи. Структура анатомічного та фармацевтичного терміна.

Латинські прислів'я та афоризми. *Alter ego. Ars longa vita brevis est. De mortuis aut bene, aut nihil. Honesti vita beata est.*

Практичні навички:

- знати ознаки прикметників першої групи; золоте правило роду;
- основні греко-латинські дублети прикметників першої групи;
- утворювати анатомічні та фармацевтичні терміни типу *fossa cranii media, tinctura Valerianae aetherea*.

- узгоджувати прикметники з іменниками у роді, числі та відмінку;
- декодувати медичні терміни типу *уремія, біопсія* тощо.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Прізвища в назвах лікарських препаратів.

Тема 12. Латинська хімічна номенклатура

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Латинська хімічна номенклатура. Назви кислот, окислів (оксидів), солей.

Практичні навички:

- знати назви хімічних елементів та їх винятки.
- вміти записати у *Genetivus singularis* назви кислот, солей типу *Acidi lactici, Zinci oxydi* тощо.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Частотні відрізки в тривіальних назвах лікарських препаратів. Транслітерація тривіальних назв лікарських засобів.

Тема 13. Третя відміна іменників. Приголосний тип. Чоловічий рід. Дублети

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Третя відміна іменників. Типи відмінювання. Закінчення іменників чоловічого роду у *Nominativus singularis*. Особливості словникової форми іменників третьої відміни. Приголосна група. Винятки з правила. Греко-латинські дублети іменників чоловічого роду третьої відміни.

Латиські прислів'я та афоризми. *Homo ornat locum, non locus hominem. Dura lex, sed lex. Sine labore non est panis in ore.*

Практичні навички:

- знати основні ознаки іменників третьої відміни;
- знати часто вживані греко-латинські дублети іменників чоловічого роду третьої відміни в медичних термінах;
- знати закінчення у *Nominativus singularis* іменників третьої відміни чоловічого роду;
- вміти розрізняти іменники третьої відміни за словниковою формою;
- провідмінити іменники чоловічого роду третьої відміни в однині та множині за приголосним типом відмінювання.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Встановити етимологічні витоки запропонованих викладачем слів типу *калорія, гуманність, флора, легальний, гонорар*.

Тема 14. Третя відміна іменників. Приголосний тип. Жіночий рід. Дублети

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Іменники жіночого роду третьої відміни. Винятки іменників жіночого роду. Греко-латинські дублети іменників третьої відміни жіночого роду. Кінцеві терміоеlementи іменників третьої відміни.

Латиські прислів'я та афоризми. *Summum bonum medicinae sanitas. In vino veritas, in aqua sanitas. Aurea mediocritas. Hygiene amica valetudinis. Salus aegroti suprema lex medicorum.*

Практичні навички:

- знати закінчення у Nominativus singularis іменників жіночого роду третьої відміни;
- знати греко-латинські дублети іменників жіночого роду третьої відміни.
- провідміняти в однині та множині іменники жіночого роду третьої відміни за приголосним типом відмінювання;
- декодувати медичні терміни типу *dermatosis, cardiosclerosis* тощо.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Утворення назв патологічних процесів і станів за допомогою кінцевих терміноелементів: *-necrosis, -ptosis, -sclerosis, -stenosis, -rrhexis*.

Тема 15. Третя відміна іменників. Середній рід. Голосний та змішаний тип. Дублети

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Іменники середнього роду третьої відміни. Голосний та змішаний типи відмінювання. Греко-латинські дублети іменників середнього роду третьої відміни.

Латиські прислів'я та афоризми. *O tempora, o mores. Fide, sed cui vide. Non vi sed mente. Corpus sine spiritu cadaver est.*

Практичні навички:

- провідміняти іменники середнього роду третьої відміни в однині та множині за приголосним та за голосним (із закінченням у Nominativus singularis *-e, -al, -ar*) типами відмінювання;
- декодувати та будувати медичні терміни з греко-латинськими еквівалентами іменників середнього роду третьої відміни.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Іменники середнього роду грецького походження на *-ma*.

Тема 16. Друга група прикметників. Узгодження прикметників другої групи з іменниками першої—третьої відмін

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Прикметники другої групи, особливості їхньої класифікації та відмінювання. Греко-латинські дублети прикметників другої групи. Декодування медичних термінів.

Латиські прислів'я та афоризми. *Similia similibus curantur. Castis omnia casta.*

Практичні навички:

- розрізняти прикметники другої групи за підгрупами;
- узгодити та провідміняти прикметники другої групи з іменниками вивчених відмін;
- декодувати медичні терміни типу *тахікардія, геронтологія, глікемія* тощо.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Опрацювати запропонований викладачем додатковий матеріал та простежити за використанням прикметників у різних ступенях порівняння в назвах лікарських рослин: *Cucurbita maxima, Plantago major, Polygonum minus, Vinca minor, Chelidonium majus*.

Тема 17. Ступені порівняння прикметників першої та другої груп

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Ступені порівняння прикметників. Особливості творення ступенів порівняння. Ступені порівняння прикметників, утворені від різних основ. Вживання відмінків при ступенях порівняння. Декодування та переклад анатомічних, клінічних та фармацевтичних термінів. Виписування рецептів, у яких вживаються прикметники в різних ступенях порівняння.

Латиські прислів'я та афоризми. *Corruptio optimi pessima. Firmissima est inter pares amicitia. Ferro nocentius aurum. Omnium artium medicina nobilissima est.*

Практичні навички:

- утворювати вищий та найвищий ступені порівняння прикметників;
- вживати прикметники в різних ступенях порівняння під час виписування рецептів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Ступені порівняння прикметників прийменникового походження.

Тема 18. Четверта відміна іменників. Дублети. П'ята відміна іменників. Дублети. Різновиди зборів лікарських трав

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Четверта та п'ята відмини іменників. Словникова форма. Відмінювання іменників четвертої та п'ятої відмін в однині та множині. Винятки у відмінюванні. Греко-латинські дублети іменників четвертої та п'ятої відмін. Виписування рецептів із словами *spiritus, us, m; fructus, us, m; species, ei, f.* Різновиди зборів лікарських трав.

Латиські прислів'я та афоризми. *Lapsus linguae. Usus magister optimus est. Contra spem spero. Dies diem docet. Carpe diem.*

Практичні навички:

- провідмінити іменники четвертої та п'ятої відмін;
- декодувати медичні терміни, в яких трапляються греко-латинські дублети іменників четвертої та п'ятої відмін;
- виписувати рецепти, в яких трапляється слово *species, ei, f.*

САМОСТІЙНА РОБОТА

Звороти зі словом *dies* у медичній термінології.

Тема 19. Кількісні та порядкові числівники. Прислівники. Ступені порівняння прислівників. Займенники. Вживання займенників у рецептах

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Кількісні та порядкові числівники. Числівники-префікси в медичних термінах. Греко-латинські дублети числівників. Прислівники. Ступені порівняння прислівників. Використання прислівників у рецептах.

Займенники та їхнє використання під час виписування рецептів.

Латиські прислів'я та афоризми. *Medice, cura te ipsum! Suum cuique. Primus inter pares. Optimum medicamentum quies est.*

Практичні навички:

- знати числівники від 1 до 10 латинською мовою, а також 100 і 1000;

- знати греко-латинські дублети числівників;
- розрізняти порядкові та кількісні числівники;
- розпізнавати числівники та вміти читати їх у рецептах, анатомічних та клінічних термінах;
- розрізняти прислівники в реченнях та утворювати ступені порівняння прислівників;
- застосовувати та розрізняти займенники в рецептах у виразах *pro me, e quo, cui adde, tales doses, per se*.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Грецькі числівники — префікси: *di-, tri-, tetra-, pent-, hex-, hept-, octo-* в назвах лікарських засобів та полівітамінних препаратів.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛКУ

Фонетика

1. Скільки літер в латинському алфавіті? Назвіть голосні і приголосні літери.
2. Що таке дифтонги, як вони читаються, про що свідчать? Наведіть приклади.
3. Як читаються диграфи *ch, ph, rh, th*? Наведіть приклади.
4. Як читається літера *C*? Наведіть приклади.
5. Чим на письмі можна передати склад [ці]. Наведіть приклади.
6. Як на письмі можна передати сполучення приголосних звуків [кв], [кс] [нгв]. Наведіть приклади.
7. Якою літерою передається звук [і] в словах грецького походження? Які префікси та корені з нею ви знаєте? Наведіть приклади.
8. Назвіть основні правила постановки наголосу. В яких випадках голосний вважається довгим, а в яких — коротким?

Морфологія. Словотворення

1. На які дієвідміни поділяють дієслова в латинській мові? Як визначається дієвідміна? Наведіть приклади.
2. Які форми має наказовий спосіб і як вони утворюються? Наведіть приклади.
3. Яке формулювання є однаковим за змістом з рецептурним формулюванням: “Змішай. Видай. Познач”. Запишіть латинською мовою.
4. Яке формулювання вживають у рецепті для виписування порошків, паст, мазей, лініментів, емульсій, свічок?
5. Яке формулювання вживають у рецепті у разі виписування зборів?
6. Що є ознакою відміни іменників у латинській мові?
7. З яких компонентів складається словникова форма іменника?
8. Як визначається основа іменників? Для чого необхідно знати основу?
9. У чому проявляється особливість словникової форми більшості іменників третьої відміни порівняно зі словниковою формою в інших відмінах?
10. На які групи поділяють прикметники в латинській мові? Як записуються прикметники в словнику? Наведіть приклади.
11. Чим відрізняються прикметники другої групи від прикметників першої групи? Наведіть приклади вживання прикметників двох груп в анатомічній та фармацевтичній термінології.
12. Назвіть ступені порівняння прикметників, які утворюються від різних основ. Дайте приклади їх вживання в медичній термінології.
13. Яка послідовність дій по узгодженню прикметників з іменниками.
14. Зі скількох частин складається рецепт? Які частини пишуться латинською мовою?
15. Наведіть приклади вживання знахідного відмінка в рецепті.
16. Назвіть найуживаніші рецептурні формулювання і професійні вирази з прийменниками.
17. Яку інформацію несуть частотні відрізки в назвах лікарських засобів?
18. З чого складається назва солі? Які є солі? Наведіть приклади.
19. Які числівники-префікси грецького походження трапляються в назвах лікарських препаратів?
20. Що скорочують у рецепті? Наведіть приклади.
21. Які займенники вживають у рецептах?

22. Що таке термін? Які структурні типи термінів ви знаєте? Наведіть приклади термінів в анатомічній, клінічній та фармацевтичній термінології.
23. Які кінцеві терміоеlementи іменників першої відміни ви знаєте? Наведіть приклади медичних термінів з ними.
24. Які кінцеві терміоеlementи іменників другої відміни ви знаєте? Наведіть приклади медичних термінів з ними.
25. Які кінцеві терміоеlementи іменників третьої відміни ви знаєте? Наведіть приклади медичних термінів з ними.
26. Якими префіксами позначаються: порушення функції, посилення функції, недостатня діяльність (функція) будь-якого органу, тканини, системи?
27. Який суфікс вказує на отруєння або хворобливу пристрасть? Наведіть приклади.
28. Які суфікси вказують на захворювання запального характеру, утворюють назви пухлин? Наведіть приклади.
29. Який суфікс має загальну назву хвороб незапального характеру (хвороби, пов'язані з перевищенням норми, хронічні хворобливі стани, патологічні процеси)? Наведіть приклади.

ЛІТЕРАТУРА

- Світлична Є.І., Толок І.О.* Латинська мова: підручник — К.: Професіонал, 2005.
- Шевченко Є.М.* Латинська мова і основи медичної термінології: навч. посіб. — К.: Медицина, 2011. — 240 с.
- Російсько-українсько-латинський тлумачний словник назв лікарських засобів / Л.Т. Киричок, Л.В. Фоміна; за ред. І.С. Чекмана.* — К.: Здоров'я, 2004. — 178 с.
- Іваницька П.* Латинська мова з медичною термінологією: навч. посіб. — Рівне, 2001.
- Беляєва О.М., Сологор І.М.* Латинська мова з основами рецептури і клінічної термінології: навч. посіб. — К.: Медицина, 2011. — 256 с.